

А
ЛЮБЕНЪ КАРАВЕЛОВЪ

ИЗБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ

ПОДЪ РЕДАКЦИЯТА НА
АС. МЛАДЕНОВЪ,
ЛЕКТОРЪ ВЪ СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТЪ

ТОМЪ ТРЕТИ

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО
АЛ. ПАСКАЛЕВЪ — СОФИЯ

А

Съдържание :

ПОВЕСТИ И РАЗКАЗИ:

	Стр.
Хаджи Ничо	3
Извънреденъ родолюбецъ	61
Прогресистъ	91
Обяснение	105
Решенията на камарата	115
Богатиятъ сироманъ	118

КЛИШЕТА:

1. Заглавна страница на в-къ Независимостъ 116
2. Началото на глава IV-а отъ повестта Богатиятъ сироманъ 117

ПОВЕСТИ И РАЗКАЗИ

ХАДЖИ НИЧО

(Посвещава се на госпожа Катерина Ценовичъ)

I.

Чудна и необяснима комедия е нашиятъ животъ . . . Случвало ли ви се е, мои мили братя, да се поразмислите нѣкога: защо човѣкъ живѣе и що той търси на тоя свѣтъ? Погледайте на това сжщество, което се нарича човѣкъ, погледайте сами на себе си, погледайте на човѣческитѣ тежки мъжки и страдания, на неговитѣ огнѣни старания и бѣзумни стремления, на неговата любовъ и ненавистъ, на неговитѣ страхове и радости, користолюбие, самолюбие, надежди, подлости, низости, великодушие и пр. и пр., и помислете си, че това сжщество, ако не днесъ, то утре ще да умре и не ще да остави после себе си ни споменъ, ни уважение, ни добро име. Не е ли чудно, като погледашъ на тоя червекъ, който се нарича човѣкъ, какъ се той надува съ богатството си, съ колата си, съ мустацитъ си, съ облеклото си, и какъ той иска да му се кланятъ другитѣ смъртни въ това сжщо време, когато е и самъ нищо повече, освенъ милионно нищожество. Колко борби, колко страсти, колко мъжки, колко гладуване и жадность, а защо? — Да спечели повече пари, да глоби сиромаситѣ, да убие нѣколко сиромашки семейства; а после да стане нищо и никакво, да се изгуби като пара или като паяжина, която плува въ сухо време по въздуха, и да не остави никакъвъ споменъ, а може и проклятия. А какви вселени, какви геометрически пространства, какви голѣми планове и предмети се отражаватъ въ мозѣка на нищожния човѣкъ, комуто твърде често нашата планета се струва като едно парче калъ; а като разгледашъ по-натѣнко работитѣ, то и човѣкътъ е такава сжща калъ, отъ която се правятъ и грънцитъ, подницитѣ и керпичитѣ. Но ако захване човѣкъ да си задава повече въпроси „защо и за какво?“ то той ще да иде твърде далече; напр., той може да попита: „А защо? . . . защо сж тия планети и комети, тия неподвижни грамади мъртви звезди и тия слънца и месечини, съ своитѣ мъртви сили и съ своето механическо движение? Не за живитѣ сжщества ли сж тѣ създадени? не за човѣка ли сж тѣ скоросани? не за папа Пия, за султана, за

Наполеона, за джелатитѣ и за кръвопийцитѣ ли сж измайсторисани? — Но за какво сж тия живи сжщества? защо и за какво сж тия папи и Наполеоновци? за какво сж балдовскитѣ и битолскитѣ просяци? защо е французкиятъ народъ? защо сж турцитѣ, чокоитѣ, чорбаджиитѣ? — That is the question, мои братя! Въ природата, казватъ философитѣ, нѣма дума защо и за какво, въ нея всичкитѣ нѣща сж на мѣстото си и нищо не стои и не живѣе безъ цель. Добро! Но кой е въ състояние да ми каже отъ дека произлиза човѣческата безцелность, низость, нищожество, подлостъ и пр.? Азъ ще оставя на римския съборъ, на цариградския синодъ и на атинския университетъ да разрешаватъ тия тежки въпроси, защото тѣмъ е назначено отъ самата природа да носятъ очила, и ще се завзема да реши едно нефилософско и некосмополитическо, но свое народно питане.

— Защо е и за какво е на свѣта Хаджи Ничо?

Но преди да захвана да отговарямъ на това питане, азъ трѣбва да кажа кой е Хаджи Ничо и изъ кой класъ на животнитѣ той принадлежи по зоологията. Хаджи Ничо е човѣкъ благочестивъ, намусенъ, намръщенъ, величественъ, съ една дума, човѣкъ чорбаджийственъ. Лицето му прилича на пълна месечина, каквато се тя показва на смъртнитѣ хора на тринайсетия день после своето рождение: лице свѣтликаво, лъскаво, мазно и червеникаво, а главното достоинство на това лице е да се потѣе и зиме и лѣте. Но да не помислите, че тоя потъ се лѣе отъ стъкления образъ на Хаджи Нича отъ физически усилия или отъ тежки работи. — Не, тоя потъ се търкаля по Ничовото лица отъ 'рахатлъкъ и отъ масъ. Ничовитѣ очета сж подпухнали отъ лой, веждитѣ му сж гжсти, боятъ му е срѣденъ, чувството голѣмо и валчесто, и въобще всичката негова фигура представлява нѣщо сито и щастливо, мазно и доволно, гладко и набито. Подобни хора, както и подобни котараци, можете да видите само въ твърде богатитѣ кжщи, въ мачастирскитѣ готварници и между докторитѣ и селскитѣ чорбаджии. Но твърде често се случва, щото и касапитѣ, по нѣкакви-си невидими сждби, иматъ такива сжщи физиономии. Съ една дума, физическитѣ негови красоти се опредѣлятъ твърде просто: махнете му главата и ще да остане една квадратна маса, която е съставана изъ лой и крехчина.

Хаджи Ничо се смѣе само тогава, когато е прилично да се смѣе, т. е. предъ своитѣ подчинени той бива важенъ и ни една жилица на неговото лице не показва евангелическа кротость; предъ равнитѣ, т. е. предъ ония хора, които иматъ толкова сжщо пари, колкото и той, Хаджи Ничо бива веселъ и сладкообразенъ